

Krzysztof Kopiński

Genealogia patrycjuszowskiej rodziny Allenów z Torunia w XIV wieku

---

Rocznik Toruński 26, 41-54

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Genealogia patrycjuszowskiej rodziny Allenów z Torunia w XIV wieku*

Krzysztof Kopiński

Postulat badań nad genealogiami średniowiecznego patrycjatu miejskiego był zgłoszony przez A. Czacharowskiego i J. Bieniaka na pierwszej z konferencji genealogicznych w Golubiu-Dobrzyniu¹. Pierwszy ze wspomnianych autorów podjął kilka lat później próbę odtworzenia genealogii mieszczańskiej². W ostatnich latach obserwuje się także wzrost zainteresowania tematyką badań nad patrycjatem miast³. W dotychczasowej

---

* Artykuł został napisany na podstawie pracy magisterskiej, która powstała na seminarium średniowiecznym pod opieką naukową prof. Antoniego Czacharowskiego (K. Kopiński, *Allenowie w Toruniu w XIV i początku XV w. Studium nad metodą badań genealogicznych i historycznych rodów mieszczańskich*, Toruń 1998).

¹ A. Czacharowski, *Możliwości badań genealogicznych nad środowiskiem miejskim – na przykładzie Torunia*, [w:] *Genealogia – problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym*, red. J. Hertel, Toruń 1982, s. 172–181; J. Bieniak, *Wstęp*, *ibid.*, s. 6.

² A. Czacharowski, *Hitfeldowie – kupcy i politycy w średniowiecznym Toruniu*, [w:] *Personae, colligationes, facta*, Toruń 1991, s. 193–200.

³ T. Borawska, *Rodzina Giesów w Gdańsku w XV i na początku XVI wieku*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici*, *Historia* 9(1973), z. 58, s. 133–144; K. Mikulski, *Watzenrodowie i dom rodzinny Mikołaja Kopernika w Toruniu*, [w:] *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu. Studia ofiarowane Profesorowi Antoniemu Czacharowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, Toruń 1996, s. 243–255; tenże, *Kryterium imionowe w badaniach nad genealogią patrycjatu toruńskiego w XIV–XVI wieku na przykładzie rodziny Hitfeldów*, [w:] *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Prace ofiarowane Profesorowi Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestopięcioletnie pracy naukowej*, Toruń 1997, s. 307–318; A. Kardas, *Eske-*

literaturze dzieje i genealogia rodu toruńskich Allenów nie stały się nigdy przedmiotem odrębnego studium.

Celem niniejszego artykułu jest znalezienie charakteru powiązań rodzinnych pomiędzy osobami noszącymi nazwisko von Allen na terenie Torunia w XIV w. Datę początkową prezentowanych badań wyznacza pojawienie się Allenów w Toruniu w pierwszych latach XIV w. Datę końcową zaś śmierć w krótkich odstępach czasu dwóch wybitnych członków wspomnianej rodziny w latach dziewięćdziesiątych XIV w.

Podstawę bazy źródłowej do badań nad przedstawionym tematem stanowią księgi miejskie Torunia.

Rodzina von Allen wywodziła się z terenu Westfalii⁴. Pojawienie się Allenów w Toruniu wiąże się z falą osadnictwa westfalskiego napływającą na przełomie XIII/XIV w. do Prus zapewne w związku z możliwościami rozwoju, jakie dawał wywóz miedzi węgierskiej przez Kraków, Wisłą do Flandrii⁵. Nazwisko von Allen jest nazwiskiem odmięscowym. Nie zachowały się jednak wzmianki źródłowe wiążące Allenów zamieszkujących w Toruniu z miejscowością nazwą zbliżoną lub identyczną w brzmieniu do nazwiska interesującej nas rodziny. Wydaje się raczej pewne, że na terenie Torunia nazwisko von Allen było nazwiskiem dziedzicznym⁶.

Prawdopodobnie najczęściej używanym herbem toruńskiej rodziny von Allen był ten wyobrażający belkę złamaną (krokiew biała, zwana złamanym sztrychem, niem. „Sparren übereinander”) w tarczy czerwonej⁷. W klejnocie nad hełmem ponad koroną znalazło się czerwone skrzy-

---

nowie w XV–XVIII wieku. *Genealogia patrycjuszowskiej rodziny z Torunia*, Rocznik Toruński, t. 24, 1997, s. 171–200.

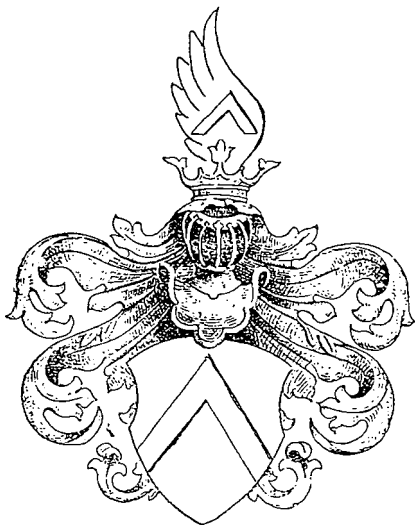
⁴T. Penners, *Untersuchungen über die Herkunft der Stadtbewohner im Deutsch-Ordensland Preussen bis in die Zeit um 1400*, [w:] *Deutschland und der Osten. Quellen und Forschungen zur Geschichte ihrer Beziehungen*, Bd. 16, Leipzig 1942, s. 64–65; A. Semrau, *Katalog der Geschlechter der Schöffbank und des Ratsstuhls in der Altstadt Thorn 1233–1602*, Mitteilungen des Copernicus-Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn (dalej cyt. MCV), Bd. 46, 1936, s. 24.

⁵A. Czacharowski, *Toruń średniowieczny (do roku 1454)*, [w:] *Toruń dawny i dzisiejszy. Zarys dziejów*, red. M. Biskup, Warszawa 1983, s. 50–51; R. Czaja, *Udział wielkich miast pruskich w handlu hanzeatyckim do połowy XIV wieku (część II)*, Zap. Hist., t. 60, 1995, z. 4, s. 46

⁶A. Czacharowski, *Możliwości badań*, s. 179.

⁷M. Gumowski, *Herbarz patrycjatu toruńskiego*, Toruń 1970, s. 21, podaje

Herb rodziny von Allen (wg M. Gumowski, *Herbarz patrycjatu toruńskiego*, Toruń 1970, tabl. I)

dło z powtórzoną belką złamaną⁸. Wzmiankowane skrzydło było piórami odwrócone w heraldyczną prawą stronę⁹.

Pierwszą postacią wywodzącą się z tego rodu w Toruniu był Herman I von Allen. Źródła poświadczają, że w latach 1307–1308 był tu ławnikiem¹⁰. W 1320 r. występował jako członek Rady Miejskiej Starego Miasta¹¹. Żoną Hermana I była Gertruda, której działalność na terenie

---

błędnie, że w tarczy herbowej znalazła się lękawica; E. v. Żernicki–Szeliga, *Der polnische Adel*, Bd. 1, Hamburg 1905, s. 28; Archiwum Państwowe w Toruniu (dalej cyt. APT), Akta miasta Torunia (dalej cyt. AmT), kat. II, dz. XII, nr 7, s. 29; AmT, kat. I, nr 2561; Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej cyt.: APG), 300 R/Uu, 4, s. 5.

⁸Ibid.

⁹APT, AmT, kat. II, dz. XII, nr 7, s. 29; zob. M. Gumowski, *Herbarz patrycjatu*, tablica I.

¹⁰*Urkundenbuch des Bisthums Culm*, bearb. v. C. P. Woelky, Danzig 1885–1887, Bd. 1, nr 162, s. 109–110; A. Semrau, *Katalog*, s. 24.

¹¹F. Prowe, *Die ältesten Zinsregister der Altstadt Thorn*, MCV, Bd. 39, 1931,

Torunia zaznaczyła się na początku lat pięćdziesiątych XIV w. Córką Hermana I była Agnet – żona burmistrza toruńskiego w 1363 i 1364 r. – Tiedemana Pape. Co ciekawe, córka burmistrza Tiedemana Pape z pierwszego związku małżeńskiego była żoną jednego z Allenów działających w Toruniu w XIV w.¹² Syn z tego związku odziedziczył zapewne imię występujące w rodzinie matki, a mianowicie Tiedeman¹³.

Synami Hermana I byli najprawdopodobniej Gerhard I¹⁴ i Bertram, wzmiankowani w rejestrach czynszowych z 1317 i 1321 r.¹⁵

Krewnym Hermana I i Gertrudy był Jan I von Allen urodzony zapewne w pierwszej połowie XIV w. Być może to on był wymieniany w latach 1362–1363¹⁶. Nie możemy dokładnie określić, czyim synem był Jan I.

---

s. 173 (dokument pierwszy).

¹²Wiele przesłanek wskazuje na powiązania członkini rodziny Pape z rodziną Godfrieda I. Nie można jednak dać jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czyją żoną była nieznaną z imienia Pape – matka Tiedemana I von Allen. Elementem wiążącym rodziny Godfrieda I von Allen i Tiedemana I von Allen są fundacje na rzecz ołtarza Trzech Króli w kościele parafialnym Starego Miasta Torunia pod wezwaniem św. Jana (*Liber scabinorum veteris civitatis Thoruniensis 1363–1428*, wyd. K. Kaczmarczyk, Toruń 1936, nr 1361, s. 236, nr 1119, s. 190).

¹³Dane zawarte w załączonej przez nas tablicy genealogicznej, dotyczące potomstwa Tiedemana von Allen, na podstawie: APT, AmT, kat. II, dz. XII, nr 6, s. 222–223; APG, 300, R/L1. 28, s. 45–54; K. Górski, *Dom i środowisko rodzinne Mikołaja Kopernika*, Toruń 1987, s. 8–9; D. Weichbordt–Tiedemann, *Patrizier, Bürger, Einwohner der Freien und Hansestadt Danzig in Stamm- und Namen-tafeln vom 14.–18 Jahrhundert*, Klingberg 1986, s. 5; J. Papritz, *Die Nachfahrentafel des Lucas Watzenrode*, [w:] *Kopernikus-Forschungen, Deutschland und der Osten*, Bd. 22, Leipzig 1943, s. 136, tablica; *Spicilegium Copernicanum. Festschrift des historischen Vereins für Ermland zum vierhundertsten Geburtstage des ermländischen Domherrn Nicolaus Kopernikus*, hrsg. v. F. Hipler, Braunsberg 1873, [w:] *Monumenta Historia Warmiensis oder Quellensammlung zur Geschichte Ermlands*, Bd. 4, Abt. 3, Bibliotheca Warmiensis, Bd. 1, Braunsberg–Leipzig 1872, s. 299–300, 367–368.

¹⁴Przemawia za tym to, że syn Gerharda I von Allen – Herman III mógł odziedziczyć imię po swoim ewentualnym przodku, jakim zapewne był Herman I von Allen (zob. tab. gen.).

¹⁵F. Prowe, *Die ältesten Zinsregister*, s. 163; T. Trzebiński (rec.) F. Prowe, *Die ältesten Zinsregister der Altstadt Thorn*, MCV, Bd. 39, 1931, s. 155–174 [w:] *Zapiski TNT*, t. 10, 1936, nr 5–6, s. 206. Gerhard i Bertram wspólnie dzierzawili ogród.

¹⁶L. Koczy, *Materiały do dziejów handlu Hanzy pruskiej z Zachodem*, Rocznik

Pod koniec lat osiemdziesiątych i w latach dziewięćdziesiątych XIV w. było w Toruniu co najmniej dwóch Allenów o imieniu Jan. Wiemy tylko, iż jeden z nich był synem Albrechta I von Allen¹⁷.

Prawdopodobnie w pierwszej połowie XIV w. żył jeszcze w Toruniu oprócz wymienionych już uprzednio osób Henryk von Allen. W 1320 r. był on członkiem Rady, chociaż w źródle, z którego dowiadujemy się o uczestnictwie w jej posiedzeniach Hermana I von Allen, zabrakło Henryka¹⁸. Ta wiadomość przeczyłaby wobec tego tezie o przypuszczalnym spokrewnieniu Henryka i Hermana, gdyż zgodnie z istniejącą tradycją w Radzie nie mogły zasiadać osoby blisko ze sobą spokrewnione, tj. brat z bratem, syn z ojcem lub zięć z teściem, a co za tym idzie – mogły to być dwie osoby pochodzące z dwu różnych rodzin¹⁹. Trzecią istotną sprawą jest, moim zdaniem, zastanowienie się nad wartością przekazu, z którego dowiadujemy się o sprawowanej przez Henryka funkcji. Nie był

Gdański 7–8, 1933–1934, cz. 2, nr 165, s. 318.

¹⁷APT, AmT, kat. II, dz. III, t. 66, s. 24. Niejaki Jan von Allen był także wzmiankowany w Toruniu około 1402 r. (K. Ciesielska, *Wykazy mieszczan toruńskich zobowiązanych do udziału w wyprawach krzyżackich na Gollandię w latach 1398–1408*, Zap. Hist., t. 32, 1967, z. 4, s. 82). Nie jest wykluczone również, że to on występował we Wrocławiu (J. Tandecki, *Działalność finansowa mieszczaństwa toruńskiego we Wrocławiu w okresie konfliktów polsko-krzyżackich w XIV i XV wieku*, [w:] *Prace z dziejów państwa i zakonu krzyżackiego*, red. A. Czacharowski, Toruń 1984, s. 102). Być może również, że jest on identyczny z Janem von Allen nadzorującym w 1413 r. zamykanie Bramy Żeglarskiej (*Thorner Denkwürdigkeiten von 1345–1547*, hrsg. v. A. Voigt, MCV, Bd. 13, 1904, s. 46). Kolejny Jan von Allen był związany ze Ścinawą, skąd w 1416 r. nadeszło do Rady Starego Miasta Torunia oraz do „Gurke von Allen und Gotke von Allen” pismo polecające córkę jego i Gertrudy – Elżbietę (APT, AmT, kat. I, nr 699). W Gdańsku natomiast zamieszkiwał Jan von Allen pojawiający się w księgach gruntowych pod rokiem 1389 (APG, 300, 32/ 1, s. 76). Jan von Allen z Gdańska występował również w Toruniu w 1397 r. (*Liber scabinorum*, nr 466, s. 77). Być może z którymś z tu wymienionych należałoby powiązać sprawę spadku po Janie von Allen (APT, AmT, kat. I, nr 975).

¹⁸*Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 4. Henryk von Allen znalazł się tutaj na spisie poprzedzającym zapiskę znajdującą się pod rokiem 1345. Wspomniany spis zatytułowany jest „Ratmanne der Stadt Thorun”.

¹⁹A. Semrau kwestionuje ten przekaz, próbując rozwiązać ten problem poprzez przypisanie kadencji w Radzie w 1319 r. Hermanowi I, a w 1320 r. Henrykowi (A. Semrau, *Katalog*, s. 24).

on sporządzany współcześnie do mających miejsce wydarzeń, lecz w okresie późniejszym, co mogło być powodem pewnych błędów. Przekaz ten wykorzystał w swej pracy dziewiętnastowieczny badacz dziejów Torunia i jego burmistrz – Karl Gotthelf Praetorius²⁰. Według wspomnianej zapiski źródłowej Henryk von Allen był w roku 1337 burmistrzem, a zmarł w 1351 r.²¹ Godne uwagi jest to, iż w toruńskich tabliczkach woskowych znajduje się testament dotyczący najprawdopodobniej osoby wzmiankowanego tu Henryka²². Ta sama pozycja znalazła się także w spisie czynszowym mającym ścisły związek z tabliczkami woskowymi²³. Problemy istnieją z wyszukiwaniem potomków Henryka pośród żyjących później w Toruniu Allenów. Być może, że opuścił on miasto. Sumując rozważania nad pokrewieństwem Henryka i Hermana, można jedynie stwierdzić, że brak większej liczby poświadczeń źródłowych nie pozwala na ostateczne wyjaśnienie problemu.

Wydaje się, że to wspomniany wyżej Gerhard von Allen był wzmiankowany jeszcze w latach sześćdziesiątych XIV w.²⁴ Zmarł on w 1371 r.²⁵

---

²⁰K. G. Praetorius, *Thorner Ehrentempel oder Verzeichniss der Bürgermeister und Rathmänner der Stadt Thorn*, Berlin 1832, s. 4.

²¹Ibid., s. 4.

²²*Tabliczki woskowe miasta Torunia ok. 1350–I poł. XVI w.*, wyd. K. Górski, W. Szczuczko, Toruń 1980, s. 9. Natomiast K. Mikulski (*Kryterium imionowe*, s. 315, przyp. 48) uważa, że to Herman I był rajcą i burmistrzem zmarłym w 1351 r., stwierdzając, iż był on „mylnie zapewne nazywany też Heinrichem”. Wydaje się, że źródło cytowane tutaj przeze mnie nie zostało dostrzeżone.

²³APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 72, s. 5. W źródle tym powoływano się na wcześniejsze zapiski znajdujące się w księgach radzieckich i tabliczkach woskowych, zob. T. Jasiński, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991, s. 82.

²⁴*Preussisches Urkundenbuch*, hrsg. v. R. Philippi, C. B. Wölky u. a., Aalen-Königsberg-Marburg 1882–1986, Bd. 5, L. 2, nr 997, s. 565; *Hansisches Urkundenbuch*, bearb. v. K. Höhlbaum, K. Kunze u. a., Halle-Leipzig-Weimar 1876–1939, Bd. 4; nr 353, s. 148–149. Błędne jest utożsamianie tej osoby przez wydawcę z Gerhardem II von Allen, chociaż jawią się tu pewne wątpliwości przede wszystkim na tle dużej luki czasowej pomiędzy 1317 i 1321 a 1361 (1370?). Granice owej luki wyznaczają z jednej strony dla lat 1317 i 1321 rejestry czynszowe, a z drugiej strony dla lat 1361 (1370?) próby datowania dokumentu dotyczącego rozbicia statku u wybrzeży wyspy Ameland.

²⁵A. Semrau, *Die Grabdenkmäler der Marienkirche zu Thorn*, MCV, Bd. 7, 1892, s. 22–23.

Żoną Gerharda I von Allen była nieznaną z domu Malgorzata (zm. 1367)²⁶. Miał z nią zapewne dwanaścioro dzieci²⁷. Synami Gerharda I byli Konrad I (zm. w 1371)²⁸, Herman III²⁹, Gerhard II³⁰ oraz najprawdopodobniej Albrecht I³¹ i Godfried I von Allen³². Nie znamy natomiast imion siedmiu córek Gerharda I.

²⁶Ibid.

²⁷Ibid.; zob. ostatnio J. Domasłowski, J. Jarzewicz, *Kościół Najświętszej Marii Panny w Toruniu*, Toruń 1998, s. 111–112. Autorzy przypuszczają, że jedenaście postaci znajdujących się w dolnej części zaginionej jeszcze w XVIII w. płyty nagrobnej jest wyobrażeniem popularnych podówczas dzikich ludzi. Wydaje się, że jest to mylna hipoteza, za czym przemawia opis płyty (A. Semrau, *Die Grabdenkmäler*, s. 22).

²⁸A. Semrau, *Die Grabdenkmäler*, s. 22–23.

²⁹*Liber scabinorum*, nr 385, s. 64; APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 67, s. 24.

³⁰Przemawia za tym między innymi fakt, że Gerhard II von Allen odziedziczył zapewne imię po swym krewnym Gerhardzie I von Allen (zob. tab. gen.). O tym, jaką wagę przywiązywano do tej tradycji, wydaje się świadczyć to, że dwóm synom z dwóch małżeństw Gerharda II nadano imię Gerhard (zob. niżej). Wydaje się również, iż Konrad II mógł odziedziczyć imię po swym krewnym Konradzie I, będącym synem Gerharda I (zob. tab. gen.). Wydaje się także, że to jeden z synów-imienników Gerharda II von Allen występuje wspólnie z potomstwem Hermana III von Allen przy placeniu czynszu z okolic kościoła św. Jerzego (zob. niżej). Herman III pojawia się pośród pożyczających pieniądze małoletnich potomków Godfrieda I von Allen. W gronie osób pożyczających pieniądze małoletnich dzieci Godfrieda I występują także członkowie rodziny Gerharda I (zob. niżej).

³¹Ostatnio zarówno Albrechta I von Allen, jak i Godfrieda I von Allen z linią Gerharda I von Allen próbuje wiązać K. Mikulski (*Kryterium imionowe*, s. 316, przyp. 49).

³²Przemawia za tym fakt utrzymywania wspólnych kontaktów handlowych z Europą Zachodnią (zob. niżej). Wskazuje na to podobieństwo gmerków tych dwu osób (zob. APT, AmT, kat. I, nr 204). Z linią Gerharda I łączy Godfrieda I także wspólne placenie podatku przez najprawdopodobniej potomków wspomnianego Gerharda I i córkę Godfrieda I von Allen z domu znajdującego się przy wschodniej stronie ul. Żeglarskiej. Oplaty te były wnoszone przez następujące osoby: „Gerke de Allen/ Reflecta] Gotschalk Hengisberg/ Metze filia Gotke de Allen” (APT, AmT, kat. II, dz. III, t. 69, s. 50). Wspomniany Gerke de Allen to najprawdopodobniej Gerhard II von Allen bądź też któryś z jego synów – imienników (zob. niżej). Niewykluczone, że wdowa po Gotschalku von Hengisberg była jedną z siedmiorga córek Gerharda I von Allen. Z jej związku małżeńskiego urodził się syn o imieniu Tiedeman, co wydaje się wskazywać na powiązania z

Godfried I von Allen urodził się w pierwszej połowie XIV w. Od 1365 r. zasiadał w Radzie Starego Miasta Torunia³³. W 1375 r. został wysłany przez Toruń na zjazd hanzeatycki do Lubeki, gdzie reprezentował Prusy wspólnie z mieszczaninem elbląskim Hartwicusem Beteke³⁴. W 1379 r. objął stanowisko sędziego ławy staromiejskiej³⁵, a w roku 1384 sprawował funkcję prezydującego burmistrza³⁶. W literaturze przedmiotu istnieją problemy z precyzyjnym ustaleniem daty śmierci Godfrieda I³⁷. Wydaje się, że fakt niepojawienia się Godfrieda I von Allen w Radzie w roku 1390 świadczy, iż zmarł on zapewne przed kiera, która odbyła się 22 II 1390 r. Ten sam rok śmierci Godfrieda I podaje spis piętnastu Allenów znajdujący się w Archiwum Państwowym w Toruniu, a sporządzony około połowy XVII w.³⁸

Po jego śmierci pozostały małoletnie dzieci³⁹. Synami Godfrieda I byli Godfried II, występujący w źródłach jako „Gotke de Allin iunior”⁴⁰, oraz

---

omawianą linią Allenów (A. Semrau, *Katalog*, s. 45; zob. wyżej). Wydaje się, że Metcze von Allen, córka Godfrieda I von Allen, była wzmiankowana także w 1402 r. (K. Ciesielska, *Wykazy mieszczan*, s. 96). Warto tu także wspomnieć o pożyczkach pieniędzy małoletnich dzieci Godfrieda I von Allen zaciąganych przez prawdopodobnych i pewnych potomków Gerharda I von Allen (APT, AmT, kat. II, dz. III, t. 67, s. 24, 25, 29, 31, 33).

³³APT, AmT, Kat. II, dz. XII, nr 6; A. Semrau, *Katalog*, s. 24; K. G. Praetorius, op. cit., s. 7.

³⁴*Hanserecesse. Die Recesse und andere Akten der Hansetage von 1256-1430*, Bd. 2, bearb. K. Koppmann, Leipzig 1872; nr 86, s. 98.

³⁵A. Semrau, *Katalog*, s. 24; *Liber scabinorum*, nr 71, s. 15.

³⁶A. Semrau, *Katalog*, s. 24; K. G. Praetorius, op. cit., s. 7; *Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 11.

³⁷K. G. Praetorius, op. cit., s. 7. Por. *Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 15.

³⁸APT, AmT, kat. II, dz. XII, nr 6; zob. A. Semrau, *Katalog*, s. 24-25: „1389 ist also fälschlich als Todesjahr angegeben”. Wydaje się, iż pod rokiem 1390 w księdze ławniczej pojawia się syn Godfrieda I – Godfried II. Świadczy o tym brak tytułu „her” przed nazwiskiem wspomnianego Godfrieda II, który powinien przysługiwać jego ojcu jako burmistrzowi toruńskiemu (*Liber scabinorum*, nr 302, s. 49).

³⁹APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 67, s. 23-37.

⁴⁰APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 72, s. 21. W cytowanym źródle znalazł się również wykaz czynszów uzyskiwanych z nieruchomości będących własnością Godfrieda I von Allen (zob. APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 72, s. 6); *Tabliczki woskowe*, s. 29. Wydawca uważa, że to raczej syn Godfrieda I von Allen (ibid., s. 39, przyp. 92).

najprawdopodobniej Tiedeman I, który mógł odziedziczyć imię po swym dziadzie ze strony matki – Tiedemanie Pape⁴¹. Córką Godfrieda I była Metcze⁴².

Albrecht I von Allen urodził się zapewne w pierwszej połowie XIV w. W latach 1363–1364 i później w roku 1371 sprawował funkcję ławnika Starego Miasta Torunia⁴³. Trudno wytłumaczyć nieobecność Albrechta w ławie pomiędzy rokiem 1365 a 1370. Faktem jednak jest, że nie posiadamy dla tego okresu pełnych spisów osób wybranych do sprawowania funkcji ławnika⁴⁴. W przekazach źródłowych z lat 1362–1363 znalazł się niezwykle interesujący zapis związany z omawianą osobą: „Albertus (Pape) Allen”⁴⁵. Nie wiadomo, czy można mówić w tym miejscu o jakichś związkach z patrycjuszowską rodziną Pape, czy też należy np. wysunąć wniosek, iż Albrecht miał w tym czasie już potomstwo, tudzież był ojcem rodziny.

W 1390 r. wzmiankowana była jako wdowa po Albrechcie I nieznaną z domu Wilmut⁴⁶. Synem Albrechta I von Allen był Jan von Allen wzmiankowany w 1386 r.⁴⁷ Córką Albrechta I była nieznaną z imienia żona Ditmara Roten⁴⁸. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że z pieniędzy małoletnich dzieci ze związku Ditmara Roten z córką Albrechta I von Allen korzystał także Jan Huppe⁴⁹. Być może, iż był to kolejny zięć Albrechta I. Warto również wskazać na ścisłe związki łączące Albrechta I i jego rodzinę z Godfriedem I von Allen i jego potomstwem⁵⁰.

---

⁴¹Zob. wyżej.

⁴²Zob. wyżej.

⁴³A. Semrau, *Katalog*, s. 24; *Liber scabinorum*, nr 1, s. 1; nr 3, s. 2; nr 20, s. 5–6.

⁴⁴Brak danych dla lat 1365–1367 (*Liber scabinorum*, s. 2–3).

⁴⁵L. Koczy, *Materiały*, cz. 2, nr 236, s. 323.

⁴⁶APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 67, s. 25.

⁴⁷APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 66, s. 24.

⁴⁸Ibid. Warto tu wskazać, iż wcześniej zaznaczyły się związki Jana Roten, mieszkanka Soest, z Godfriedem I von Allen (zob. *Hansisches Urkundenbuch*, Bd. 4; nr 353, s. 148–149).

⁴⁹APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 66, s. 24.

⁵⁰W 1398 r. opłaty z domu znajdującego się przy wschodniej stronie ul. Żeglarskiej wnosili m.in. Jan von Allen oraz syn Godfrieda I von Allen (APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 70, s. 24). Wilmut, wdowa po Albrechcie I von Allen, pożyczala pieniądze małoletnich dzieci Godfrieda I von Allen pod zastaw swego domu kamiennego przy ul. Żeglarskiej (zob. niżej).

Gerhard II von Allen urodził się zapewne około połowy XIV w. Był współwodzącym w wyprawie krzyżackiej z 5 II 1389 r. do Złocieńca, do którego został pojmany przez rycerzy pomorskich gość Zakonu ksiązę Wilhelm z Geldrii⁵¹. W 1389 r. zasiadał w Lawie⁵². W 1390 r. został wybrany do Rady Starego Miasta Torunia⁵³. W 1393 r. był jednym z nadzorujących zamykanie bram miejskich⁵⁴. Pod rokiem 1394 zapisano w księgach kiery wiadomość o jego śmierci. Źródła wrocławskie podają jednak, że zmarł w 1396 r.⁵⁵ Po swojej śmierci pozostawił małoletnie dzieci⁵⁶.

Gerhard II von Allen był dwukrotnie żonaty. Jedną z jego małżonek była Małgorzata König⁵⁷. Ze związku z nią urodził się syn o imieniu Gerhard⁵⁸. Nie znamy natomiast drugiej żony Gerharda II, ale z małżeństwa tego także urodził się syn o imieniu Gerhard⁵⁹. Dla uczynienia naszego wyводу bardziej przejrzystym przyjmujemy, że Gerhard zmarły w 1430 r. to Gerhard III⁶⁰. Przyrodni brat Gerharda III będzie określany jako Gerhard IV. Braćmi Gerharda IV byli Konrad II – mąż Małgorzaty zamężnej po raz drugi za Jerzego von Girkow i Henryk II

---

⁵¹ J. Mielcarz, *Dzieje społeczne i polityczne księstwa słupskiego w latach 1372–1411*, Poznań 1976, s. 145 n.; *Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 14.

⁵² A. Semrau, *Katalog*, s. 25, punkt 7. Z niewiadomych mi względów autor ten pominął istnienie Gerharda I von Allen zmarłego w 1371 r., chociaż sam przyczynił się do rozpowszechnienia tego faktu (A. Semrau, *Die Grabdenkmäler*, s. 22–23). To spowodowało zakłócenia w numeracji. Gerko I w pracy A. Semraua (*Katalog*, s. 25, punkt 7) jest tożsamy z Gerhardem II w niniejszej pracy; *Liber scabinorum*, nr 265, s. 44.

⁵³ A. Semrau, *Katalog*, s. 25, punkt 7; APT, AmT, kat. II, dz. I, nr 121, s. 7v–8.

⁵⁴ *Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 58.

⁵⁵ J. Tandecki, *Działalność finansowa*, s. 100. Zasadnicza trudność polega na tym, iż we Wrocławiu mamy do czynienia z niejakim Ebirko von Allen. Wydaje się, iż wzmiankowany przekaz dotyczy osoby Gerharda II von Allen.

⁵⁶ APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 67, s. 112.

⁵⁷ *Liber scabinorum*, nr 1218, s. 206; A. Semrau, *Katalog*, s. 25, punkt 8; D. Weichbordt–Tiedemann, s. 5.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Liber scabinorum*, nr 1218, s. 206; nr 1219, s. 206.

⁶⁰ A. Semrau, *Katalog*, s. 25.

von Allen⁶¹. Córką Gerharda II była Dorota wzmiankowana w 1394 r.⁶² oraz najprawdopodobniej w 1402 r.⁶³ Wydaje się również, że można wskazywać na ścisłe związki Gerharda II i jego rodziny z rodziną Godfrieda I von Allen⁶⁴.

Herman III von Allen urodził się zapewne około połowy XIV w. Trudności sprawia przedstawienie życia i działalności tego członka rodu, ponieważ w tym samym czasie żył w Toruniu Herman II, ławnik 1386–1389, rajca 1389–1398 i burmistrz 1398–1403, który był synem Bertrama I von Allen⁶⁵. Błąd może więc polegać na tym, że przypiszemy jednemu Hermanowi działania i funkcje sprawowane na terenie miasta czy też regionu przez drugiego.

Jest rzeczą trudną do oceny, czy to właśnie Herman III, syn Gerharda I von Allen, brał udział jako współ dowódca w wyprawie krzyżackiej do Złocieńca z lutego 1389 r.⁶⁶ Wiele wątpliwości pojawia się przy próbie określenia, czy Herman III von Allen sprawował jakieś funkcje polityczne na terenie miasta. Wiąże się to między innymi z faktem istnienia spisu Allenów z około połowy XVII w., w którym Herman, syn Gerharda von Allen, występuje jako osoba sprawująca funkcje rajcowskie w latach 1389–1394⁶⁷. To samo źródło podaje, że późniejszy burmistrz Herman II rozpoczął sprawowanie funkcji rajcowskich w 1395 r.⁶⁸ Odpisy ksiąg kiery wymieniają jednak pod rokiem 1395 Hermana von Allen na drugim miejscu, po osobie prezydującego burmistrza⁶⁹, co oznacza, że był on jego kompanem. Znalezienie się w zaszczytnym gronie kompanów burmistrza było z reguły poprzedzone kilkuletnim zasiadaniem w Radzie. Przemawia za tym fakt, iż na urzędzie tym wcześniej zasiadał najprawdopodobniej Herman II von Allen.

⁶¹ *Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1428–1456)*, wyd. K. Ciesielska, J. Tandecki, Toruń 1992, cz. 1, nr 197, s. 37.

⁶² APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 69, s. 23.

⁶³ K. Ciesielska, *Wykazy mieszczan*, s. 83. Tu niezauważony przez wydawcę fakt, że „Schotte” to mieszczanin toruński Jan Schotte.

⁶⁴ Zob. wyżej.

⁶⁵ *Liber scabinorum*, nr 167, s. 31; zob. A. Semrau, *Katalog*, s. 25.

⁶⁶ J. Mielcarz, *Dzieje społeczne*, s. 145 n.; *Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 14; J. E. Wernicke, *Geschichte Thorns aus Urkunden. Dokumenten und Handschriften*, Thorn 1842, Bd. 1, s. 111.

⁶⁷ APT, AmT, kat. II, dz. XII, nr 6.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ APT, AmT, kat. II, dz. I, nr 121, s. 8v; nr 129, s. 8.

Być może także to Herman III wszedł do kolegium arbitrów rozpatrujących spór dzieci Hermana von Dulmen z Janem Bokencus i jego siostrą⁷⁰. Wydaje się, że Herman III był wzmiankowany jeszcze pomiędzy 1408 a 1413 r.⁷¹

Nie znamy imion dzieci Hermana III. Zapewne jednak jeden z synów-imienników Gerharda II był wzmiankowany razem z potomstwem Hermana III⁷². Być może także dzieci Hermana III były stroną w sprawie odpowiedniego podziału spadku zmarłego Arndta Arthus⁷³. Prawdopodobnie ich matka była spokrewniona z tą rodziną.

W tym miejscu pozostaje do rozwiązania jeszcze jeden problem, a mianowicie utożsamienia Henryka von Alen, będącego wielkim szafarzem malborskim od 1379 r., oraz Hermana von Alen, który został szafarzem wielkiego mistrza pod koniec XIV w., z rodziną von Allen osiadłą w Toruniu⁷⁴. Zacząć należy od tego, że mało znane materiały Pennersa podważają przynależność Henryka von Alen do rodziny von Allenów toruńskich, wymieniając go pośród nosicieli nazwiska von Alen zamieszkujących w Elblągu⁷⁵. To powoduje pojawienie się licznych wątpliwości przy próbie określenia, czy osoby wspomnianych dwóch szafarzy wywodzą się z rodziny zamieszkującej w średniowiecznym Toruniu czy też Elblągu, których nie jesteśmy w stanie jednoznacznie rozstrzygnąć⁷⁶.

---

⁷⁰Ibid.; nr 376, s. 62.

⁷¹*Liber scabinorum*, nr 712, s. 114–115. W ścisłym związku z tym pozostaje spis z 1399 r. (APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 71), gdzie obok Hermana występuje Hanke Freie, identyczny z Hancke Fryhe z księgi lawniczkiej; Herman von Allen pojawia się też razem z Piotrem von Nichten pośród „Coligentes des Wachterlohns” (*Thorner Denkwürdigkeiten*, s. 46).

⁷²APT, AmT, kat. II, dz. III, nr 72, s. 17; *Tabliczki woskowe*, s. 25–26.

⁷³APT, AmT, kat. I, sygn. 1122.

⁷⁴Ostatnio J. Tandecki, *Obywatele miast pruskich w zakonie krzyżackim*, [w:] *Zakon krzyżacki a społeczeństwo państwa w Prusach*, red. Z. H. Nowak, Toruń 1995, s. 45. Por. E. Maschke, *Die Schaffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preussen*, [w:] *Domus Hospitalis Theutonicorum, Quellen und Studien*, Bd. 10, 1970, s. 81–82).

⁷⁵T. Penners, *Namenverzeichnis zu „Untersuchungen über die Herkunft der Stadtbewohner im Deutsch-Ordensland Preussen bis in die Zeit um 1400”*, maszynopis w Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlin-Dahlem, s. 6.

⁷⁶W Archiwum Państwowym w Toruniu znajduje się list szafarza wielkiego mistrza, podpisany prawdopodobnie przez niejakiego Hermana von Alen (APT,

Sumując należy stwierdzić, że członkowie rodziny von Allen zajmowali wysokie funkcje publiczno-polityczne na terenie Torunia, reprezentując miasto także na zewnątrz. Wydaje się, że po części uczestnictwo we władzach miejskich zapewniało im zawieranie związków małżeńskich przynoszących korzyści zarówno pod względem majątkowym, jak i politycznym (przykładem podwójne małżeństwo: Tiedemana Pape i jego córki z członkami rodziny von Allen).

Wydaje się również, że nie można całkowicie odtworzyć powiązań rodzinnych patrycjatu średniowiecznego miasta. Nie pozwalał nam na to przede wszystkim stan bazy źródłowej. Być może tego stanu rzeczy należy upatrywać w zauważonym już braku podstawowych kryteriów pozwalających określić charakter powiązań rodzinnych interesujących nas osób⁷⁷. Zaznacza się to w szczególności istnieniem dwu zasadniczo przeciwnych spojrzeń na problem stosowania kryterium imionowego w badaniach genealogicznych rodów mieszczańskich⁷⁸. W przypadku omawianej tutaj gałęzi rodu Allenów mamy do czynienia z istnieniem tradycji w nadawaniu imion męskich w rodzie von Allen (w XIV w. żyło w Toruniu czterech Gerhardów i trzech Hermanów), która umożliwiła stosowanie wspomnianego kryterium. Wydaje się jednak, że nie można wiązać dużych nadziei z wykorzystaniem w badaniach genealogicznych rodów mieszczańskich kryterium powtarzalności imion. Należy sądzić, że odtworzenie dla średniowiecznego Torunia genealogii mieszczańskich uwzględniających procesy długiego trwania będzie możliwe jedynie dla kilku rodzin patrycjuszowskich, których działalność doskonale odzwierciedla się w zachowanym materiale źródłowym. Jednakże gdy nie będziemy dysponować zestawem imion rzadko spotykanych, charakterystycznych jedynie dla badanych przez nas rodzin, stosowanie kryterium imionowego będzie wiele dyskusyjne. Jedną z przyczyn będą trudności w prawidłowej identyfikacji osób noszących imiona szczególnie popularne w świecie hanzeatyckim (np. Herman, Jan). Należy także dodać, że problem określenia przydatności kryterium imionowego w badaniach genealogicznych rodów mieszczańskich wymagać będzie dalszych wnikliwych badań nad społeczeństwem średniowiecznego miasta.

AmT, kat. I, nr 220). Fakt pojawienia się nazwiska von Alen przemawia na niekorzyść utożsamiania podpisanego z Allenami zamieszkującymi w Toruniu.

⁷⁷ A. Czacharowski, *Hitfeldowie*, s. 193.

⁷⁸ Por. A. Czacharowski, *Możliwości badań*, s. 180; K. Mikulski, *Kryterium imionowe*, s. 307-318.

W literaturze zauważono już wagę badań herbów mieszczańskich osób noszących nazwiska odmiejscowe⁷⁹. Niewątpliwie przyczyni się to do lepszego rozpoznania powiązań rodzinnych. Wydaje się także, iż herb był jednym z elementów przyczyniających się do zachowania tożsamości interesującej nas rodziny oraz nośnikiem więzi wspólnego pochodzenia posługujących się nim członków rodu.

The Genealogy of the Patrician Family, the Allens, in the Fourteenth Century

The article presents the relations of the von Allen family residing in Toruń in the fourteenth century beginning with Herman I von Allen, and ending with Godfried I, Gerhard II and Herman III. A complete reconstruction of the family bonds of the Allens was not possible due to the condition of the examined sources. The members of the Allen family occupied high political posts in Toruń, representing the town beyond its borders. The most distinguished members of the family were Godfried I and Gerhard II. The coat of arms of the Toruń von Allen family was a chevron (German 'Sparren übereinander') on a red shield.

Genealogie der Patrizierfamilie Allen aus Thorn im 14. Jahrhundert

Im Beitrag wurden Verwandtschaftsverbindungen des Geschlechts von Allen dargestellt. Sie wohnten in Thorn im 14. Jahrhundert, angefangen mit Herman I. von Allen bis zu Godfried I., Gerhard II. und Herman III. Die mangelhafte Quellenbasis verhinderte es, das Familiengefüge von Allen vollständig zu rekonstruieren. Die Mitglieder des Geschlechts hatten in Thorn hohe politische Funktionen inne, sie repräsentierten die Stadt nach auswärts. Zu den hervorragendsten Familienmitgliedern gehörten Godfried I. und Gerhard II. Das Geschlechtswappen der Thorner von Allen war ein Sparren übereinander auf rotem Schild.

---

⁷⁹A. Czacharowski, *Możliwości badań*, s. 180.

GENEALOGIA RODZINY VON ALLEN

